

På sporet av korrupsjon

Et tipshefte for journalister og redaksjoner

April 2019

Forord

Medienes rolle i å avdekke og følge opp korrupsjon har vært avgjørende i mange saker. Korrupsjon innebærer at betroede personer i politikk, forvaltning eller næringsliv misbruker posisjonen til å gi fordeler som ikke er berettiget. Mot gjenytelser blir beslutninger annerledes enn de ellers ville ha vært. Skadevirkningene for samfunn og enkeltpersoner kan være omfattende.

Dette tipsheftet er utarbeidet av journalister¹ i samarbeid med Transparency International Norge (TI Norge), STUP og Institutt for Journalistikk (IJ). Arbeidet har fått økonomisk støtte fra stiftelsen Fritt Ord.

Målgruppen er særlig redaksjoner og journalister i lokale og regionale medier og frilansjournalister. Hensikten er å gjøre det enklere å arbeide med temaet og gi inspirasjon til hvordan journalister innenfor begrensede ressursrammer og i en lokal kontekst kan arbeide med saker knyttet til korrupsjon.

Her finner du definisjon av korrupsjon, hvor den kan finnes og hvilke kilder og metoder som kan benyttes. Dette heftet vil bli løpende oppdatert, gjerne med tips fra brukerne.

¹ Takk til Lars Johnsen, som skrev førsteutkastet som er bearbeidet videre av TI Norge. Takk også til Arne Jensen, Tarjei Leer-Salvesen, Ina Lindahl Nyrud, Trygve Aas Olsen, Knut Erik Friis og Kjersti Løken Stavrum for kommentarer til utkast.

Innhold

Forord	2
Innhold	3
Hva er korrupsjon?	4
Hvem, hva, hvor?.....	5
Gravearbeid, hypotese og arbeidsmetode.....	7
Kildebehandling, varslere, kryptert kommunikasjon	7
Redaksjonskultur	8
Dokumentasjon	8
Finansiering	9
Verktøy, flere av de viktigste databasene, postlister	9

Hva er korrupsjon?

Korrupsjon dreier seg om å misbruke maktposisjoner for å oppnå uberettigete fordeler. Transparency International sier at «korrupsjon er misbruk av makt i betrodde stillinger for privat gevinst».

Korrupsjon er et alvorlig samfunnsproblem, først og fremst på grunn av konsekvensene: Sløsing med ressurser, beslutninger som blir annerledes enn de skulle ha vært, svekket rettsikkerhet og likebehandling. Tilliten til myndighetene og demokratiet svekkes. Samfunnets omkostninger er ofte skjult, men de kan være store.

Korrupsjon er definert i den norske straffeloven. Bare domstolen kan slå fast at straffbar korrupsjon har funnet sted. Men selv om det ikke påvises korrupsjon i lovens forstand, kan en rekke situasjoner være kritikkverdige, klanderverdige, snuskete – altså en god sak. Da kan andre begreper enn korrupsjon være bedre egnet.

Det er tre paragrafer i straffeloven som berører korrupsjon: § 387 handler om simpel korrupsjon, § 388 om grov korrupsjon og § 389 om påvirkningshandel.

Straffebestemmelsene kan leses [her](#).

Korrupsjon

Korrupsjon har en strafferamme på 3 år. Den som gir, tilbyr, krever, mottar eller aksepterer et tilbud om en utilbørlig fordel i anledning av utøvelsen av stilling verv eller utføringen av oppdrag, kan straffes.

Grov korrupsjon

Grov korrupsjon har en strafferamme på 10 år. Det kan f.eks. gjelde hvis en offentlig tjenestemann er involvert, eller det dreier seg om en betydelig økonomisk fordel, betydelig skade, eller uriktig regnskapsdokumentasjon.

Begrepet «utilbørlig fordel» i loven er ikke eksakt definert. Det er et skjønnsmessig begrep, en såkalt rettslig standard, som skal angi grensen mellom straffbar og strafffri

handling. I en konkret sak vil straffbarheten baseres på en totalvurdering av situasjonen, der en rekke momenter tillegges vekt:

- Formålet med ytelsen
- Ytelsens art og verdi
- I hvilken grad det har foreligget åpenhet
- Hvilke regler som eksisterer i bedriften eller bransjen
- Om forholdet gjelder offentlige tjenestemenn eller privat næringsliv
- Hvilken posisjon henholdsvis giver og mottaker til ytelsen har, m.m.

I rettspraksis har det også vært lagt vekt på om det er gitt gjenytelser i forbindelse med de utilbørlige fordelene.

Se også TI Norge, [Hva er korrupsjon?](#)

Yara-dommen kan tjene som eksempel. Her fikk domfelte 7 års fengsel, for to selvstendige korrupsjonsforhold. Her var det ingen rabatt, selv om handlingen skjedde i et land med høy korrupsjonsrisiko og den dømte ikke hadde privat gevinst i saken. Dommen finnes i [domssamlingen](#) til TI Norge.

Et annet eksempel på grov korrupsjon er en sak i Skedsmo kommune, der en representant for et firma tilbød saksbehandleren i kommunen et gratis opphold i en ferieleilighet på Gran Canaria i 14 dager, for å fremskynde behandlingen av en byggesak. Tilbudet hadde en verdi av 19 000 kr. Saksbehandleren avsto tilbudet og rapporterte det til sin overordnede. Kommunen anmeldte forholdet og representanten for firmaet ble av tingretten kjent skyldig i grov korrupsjon. Retten la vekt på at tilbudet var framsatt overfor en offentlig tjenestemann, og derfor var å anse som grov. Retten fremhevet at det er alvorlige skadevirkninger ved at offentlige myndighetspersoner lar seg påvirke, selv av beskjedne beløp.

Denne saken viser at det er to sider ved korrupsjon, en aktiv og en passiv part i korrupsjonshandlingen. Den passive parten –

det *heter* passiv, selv om vedkommende kan være svært aktiv – er den som krever, mottar og aksepterer. Den aktive er den som gir eller tilbyr. Begge parter har straffansvar. I dette tilfellet avviste den passive parten tilbudet, mens den aktive parten ble kjent skyldig for å ha fremsatt tilbudet.

Påvirkningshandel

Påvirkningshandel har en strafferamme på 3 år. Det handler om å påvirke utøvelsen av en annens stilling, verv eller utføring av oppdrag.

Her er det lite rettspraksis. Ofte er spørsmålet om «agenten» har vært åpen om sin påvirkning. Statoil-Horton-saken kan være et eksempel. Saken gjaldt en avtale mellom Statoil (nå Equinor) og et iransk selskap, Horton Investment Ltd. Avtalen innebar at Horton skulle utføre konsulenttjenester for Statoil i forbindelse med Statoils engasjement i Iran. For konsulenttjenestene skulle Statoil etter avtalen betale til sammen 15,2 millioner dollar til Horton over en periode på 11 år. Saken ble ikke rettslig prøvd, men Statoil vedtok et forlegg for ulovlig påvirkningshandel.

Hvem, hva, hvor?

Mye av korrupsjon oppstår i møtet mellom private og det offentlige.

Risikoutsatte kontaktflater

- Offentlige innkjøp
- Ansettelse
- Tillatelse og kontroll, f.eks. byggesak eller skjenkebevilling
- Reguleringer av arealbruk
- Konesjoner
- Leieavtaler, godkjenninger, offentlig støtte

Private har interesse i utfallet av den offentlige beslutningen og kan dermed ha et motiv for å påvirke den, enten det gjelder en byggetillatelse eller konkurranse om et offentlig oppdrag.

Risikoen for korrupsjon kan oppstå i forholdet mellom personer innenfor det offentlige på den ene siden og privatpersoner, bedrifter eller organisasjoner på den andre.

Dobbeltrøller kan være en kilde til at det oppstår kritikkverdige forhold, for eksempel når offentlig ansatte eller politikere også driver egne firmaer eller selv er berørt av de offentlige beslutningene.

Risikoen oppstår gjerne når regler for saksbehandling ikke følges. Journalister bør sjekke om rutiner og regler blir fulgt, i stedet for å arbeide ut fra en hypotese om at korrupsjon har funnet sted. Nedenfor nevnes noen særlige risikoområder.

Salg og innkjøp

Offentlig sektor kjøper inn varer, tjenester og bygge- og anleggsarbeider for om lag 500 milliarder kroner årlig. Transaksjonene er mange og involverer et stort antall innkjøpere og leverandører. Etterlevelsen av regelverket for offentlige anskaffelser er helt sentralt for å sikre at de offentlige midlene brukes effektivt, at konkurransen mellom leverandører er rettfærdig og at de beste løsningene blir valgt. Regelverket finner du [her](#):

Dette kan du gjøre

Be om innsyn i en reskontroutskrift fra kommunekassa/bykassa i kommunen der du bor. Du kan be om å få en liste i et regneark som viser alle 9-sifrede organisasjonsnummer som har fakturert kommunen, bedriftens navn, beløpets størrelse og et felt som viser hva som ble kjøpt inn. Du kan også be om å få spesifisert om innkjøpet var frittstående eller del av en rammeavtale. Dermed har du et godt utgangspunkt for å se hvilke bedrifter som handler mest med kommunen, og sjekke videre med Doffin om alle de store kontraktene ble lyst ut på riktig måte.

Det er mange eksempler på at anskaffelsesreglene brytes. Åpenhet om konkurransegrunnlag, tilbud og hvem som får oppdrag, vil øke mulighetene til å følge med på at de offentlige anskaffelsene skjer riktig.

Klagenemnda for offentlige anskaffelser behandler klager der det kan ha skjedd brudd på regelverket. Nemnda har også myndighet til å ilegge gebyr for ulovlige direkte anskaffelser. På nemndas [hjemmesider](#) finnes oversikt over alle saker som er behandlet og nemndas avgjørelser.

Plan og bygg

En femtedel av innbyggerne i Norge er årlig i kontakt med kommunenes plan- og byggesaksavdelinger. De må ha tillit til at de får en rettferdig, saklig og upartisk behandling. Plan- og bygningsloven regulerer hvordan planer om arealbruk skal lages og vedtas og for saksbehandlingen i byggesaker. Utfallet av kommunale plan- og byggesaker har stor økonomisk betydning for grunneiere, boligeiere og utbyggere. Loven gir også folk rett til å medvirke i planprosessen for å sikre at alle syn på planene blir fanget opp og veid mot hverandre før planene endelig vedtas. Brudd på saksbehandlingsregler kan føre til usaklig forskjellsbehandling og fordeler som svekker tilliten til systemet.

Det har vært en rekke saker om uryddige plan- og byggesaksprosesser som svekker tiltroen til at sakene behandles riktig. I Drammen førte dette til korrupsjonsetterforskning og domfellelse i tingretten. Granskningen viste svakheter i kommunens system, som også kan gjelde i andre kommuner. I tidligere Tjøme kommune er det avdekket en rekke ulovlige byggeprosjekter i strandsonen og mange tiltakshavere har fått ilagt overtredelsesgebyr. Økokrim etterforsker flere av sakene for mulig økonomisk kriminalitet og korrupsjon.

En [undersøkelse](#) utført for KS i 2018, viser at kommunenes avdelinger for areal, plan og byggesak er mest utsatt for forsøk på å oppnå fordeler, favorisering eller omgåelser. Undersøkelsen viser også at slike forsøk oftest kommer fra grunneiere, privatpersoner og næringsdrivende.

Dette kan du gjøre

Mange kommuner har byggesakspapirene sine på nett, men ikke alle. Du kan be om innsyn i alle byggesakspapirene du er interessert i, de er vanligvis tilgjengelige uten sladding. Du kan også lett kartlegge hvem som jobber med byggesaker i kommunen. Hvis dette ikke er offentlig på kommunens nettsider, ber du om innsyn i siste utgave av PAI-filen kommunen hvert år sender til KS. (PAI står for personaladministrativt informasjonssystem og er en nøyaktig oversikt over alle som jobber i kommunen og hvilke funksjoner og hva slags lønnsnivå de har.)

Tillatelser/bevillinger

Det offentlige uesteder en rekke tillatelser som er avgjørende for privatpersoner, bedrifter og organisasjoner. Det kan være alt fra førerkort til lisenser, skjenkebevillinger, byggetillatelser og bruksendringer. Bak hver tillatelse ligger det et vedtak fattet av offentlige tjenestepersoner eller offentlige organer. Enhver form for påvirkning som fører til at usaklige hensyn virker inn på vedtaket, representerer en risiko for favorisering eller korrupsjon. De offentlige instansene som forvalter myndighet til å gi slike tillatelser må derfor ha betryggende systemer og rutiner for å sikre habilitet, etterprøvnbarhet og likebehandling.

Myndighetsforvaltning

Mange offentlige organer kan gi påbud, tildele tjenester eller ilegge forbud og straff. Skattemyndighetene krever inn skatt og avgift. Politiet kan gi bøter. Pleie- og omsorgstjenesten i kommunene tildeler plass på helsehus.

Tilliten til slik myndighetsutøvelse avhenger av at de offentlige instansene opptrer upartisk, praktiserer likebehandling og at det er mulig å klage hvis noen opplever at de er blitt uriktig behandlet.

Motivet for å påvirke myndighetsutøvelsen gjennom utilbørlig påvirkning kan være til stede for alle berørte. Derfor er det

avgjørende at de offentlige systemene evner å håndtere slik påvirkning riktig.

Røde flagg

Når rutiner, saksbehandlingsregler, journalføring eller habilitet ikke følges, bør journalister undersøke nærmere hva som har skjedd. Habilitetsreglene skal sikre at saksbehandlere og beslutningstakere er upartiske og ikke tar utenforliggende hensyn. Derfor er ansatte og folkevalgte inhabile til å behandle saker når nærstående personer er part i saken, de har økonomisk forhold til partene i saken eller andre forhold kan svekke tilliten til den ansatte eller folkevalgtes upartiskhet.

Rødt flagg betyr fare for korrupsjon, mens faktisk korrupsjon er vanskelig å påvise. En journalistisk innfallsvinkel kan derfor være å lete etter røde flagg og undersøke disse forholdene nærmere.

Private som berøres av offentlige beslutninger har legitime behov for å påvirke beslutningene. Da blir det viktig å skille mellom lovlig påvirkning og den som skjer ved hjelp av kritikkverdige framgangsmåter. Her er det mange gråsoner der det lett kan oppstå forventning om gjenytelser.

Alvorlige saker og kritikkverdige forhold er omtalt i en rekke mediasaker. Erfaringer og inspirasjon kan hentes i metoderapporter til Stiftelsen for en Kritisk og Undersøkende Presse (SKUP). Dagens Næringsliv vant SKUP-prisen i 2018 for deknningen av Boligbygg-saken i Oslo. SKUP-diplomer ble tildelt kritiske reportasjeserier om bl.a. kommuners kjøp av private barnevernstjenester, søppelkrisen i Oslo 2016-17 og om en omstridt regulerings sak i Trondheim.

Metoderapportene kan leses [her](#).

Gravearbeid, hypotese og arbeidsmetode

Store korrupsjonssaker som er avdekket av mediene, innebærer journalistisk gravearbeid. Det er nesten like mange måter å jobbe med

graveprosjekter som det er journalister. Det viktigste er uansett å systematisere arbeidet, enten du jobber alene eller i en gruppe. For mange er dette prosjekter som i perioder drives ved siden av annet arbeid, for andre kan det være en heltidsoppgave.

Et viktig hjelpemiddel er å sette opp en arbeidshypotese om hvilke sammenhenger en er på sporet av. Hypoteser kan være til praktisk hjelp for å definere hvilken informasjon som bør innhentes, slik at videre informasjonsinnhenting og kildearbeid skjer bevisst med tanke på å styrke eller svekke hypotesen. Ved å sortere og systematisere informasjonen vil kanskje utgangshypotesen etter hvert måtte forkastes, mens det avdekkes nye mønstre som bør undersøkes videre. Det er altså viktig ikke å låse seg til en hypotese, den skal først og fremst være en retningsgivende veileder for arbeidet. På bakgrunn av hypotesen må det også lages et system for kontrollspørsmål, gjerne fra en redaksjonell leder.

Noe av det aller viktigste er å skaffe seg tips. Tips kommer fra mange hold, da er det viktig at redaksjonen har en kultur og et system for å motta tips og behandle dem skikkelig.

Kildebehandling, varslere, kryptert kommunikasjon

Journalistikkens første bud er å arbeid ut fra åpne kilder. Det kan også være gode grunner for at kilder ikke ønsker å tre frem i offentligheten. Journalister kan da avtale med kilden at den skal sikres anonymitet. Da gjelder det et *absolutt kildevern* som er fundamentalt i den journalistiske yrkesetikken.

Kildevernet er også rettslig forankret i straffeprosessloven og tvisteloven. Journalister og redaktører kan ikke pålegges av domstolen å oppgi navnet på en kilde de har lovet anonymitet. Kildevernet er rettslig styrket gjennom en rekke høyesterettsdommer, bl.a. i Høyesteretts

[kjennelse](#) i saken om filmskaper Ulrik Imtiaz Rolfsen. Her fastslo Høyesterett både at kildevernet også omfatter en frittstående dokumentarfilmskaper, så lenge arbeidet er journalistisk og at såkalt upublisert materiale er omfattet av vernet.

Kryptering og sikker tipsordning

Flere mediebedrifter har laget egne systemer for anonym varsling og tipsing.

Varslingssystemet gir mulighet til å beholde absolutt anonymitet.

Aftenposten var først ute av norske mediehus med sin løsning, [Securedrop](#). Den tekniske løsningen utvikles og drives av den uavhengige amerikanske organisasjonen [Freedom of the Press Foundation](#).

Drammens Tidende har laget en [kryptert tipsportal](#), basert på løsninger fra det danske firmaet [Got Ethics](#), som også har laget varslersystemet for de norske og danske antidopingorganisasjonene.

Det finnes nå flere telefonløsninger og epostløsninger som baserer seg på kryptert kommunikasjon. Både Microsoft Outlook og Google Gmail tilbyr krypterte tjenester, men alternative og uavhengige løsninger finnes også, der det er mulig å kommunisere via krypterte forbindelser som beskytter følsom informasjon.

Til vanlige telefonsamtaler finnes det en rekke løsninger. En løsning som er mye brukt av journalister, er Signal, en enkel app å installere på en smarttelefon.

Redaksjonskultur

Mange redaksjoner kan oppleve at de gjennom kritisk journalistikk skal dekke saker som gjelder personer, bedrifter eller miljøer som de kjenner godt, omgås eller har som venner og bekjente. Særlig for lokalmediene kan det være vanskelig å opprettholde en kritisk distanse til personer som er involvert i saker fra eget lokalmiljø. Redaksjonene bør diskutere hvordan slike forhold påvirker det journalistiske arbeidet og hvordan den kan

innrette seg for å ivareta den redaksjonelle uavhengigheten. Samarbeid med andre redaksjoner som har større avstand til de lokale forholdene, kan både avhjelpe slike nærhetsproblemer og bidra til større ressursinnsats i arbeidet.

Hvordan trene redaksjonene – både redaktører og journalister – til å tenke og planlegge avsløringer om korrupsjon?

Det er sentralt å få aksept underveis for at mye informasjon ikke kan deles, og at det finnes låste rom eller lukkede databaser. Hos dem som undersøkes og kanskje er involvert i en korrupsjonssak, kan det også være personer med et godt kontakt- og kildenett som kan røpe informasjon om det pågående gravearbeidet.

Publisering

I noen saker kan det lønne seg å publisere tidlig for å få flere tips. Oppmerksomhet om en sak medfører svært ofte nye tips og mulighet til oppfølginger.

Det er ikke medienes oppgave å bevise straffbar korrupsjon, mye kan skrives uten å bruke ordet korrupsjon.

Dokumentasjon

Skaff deg dokumenter, lydopptak, bilder, videoer. Lagre disse på et sikkert sted og begrens tilgangen.

Ved oppbygging av egne databaser er det i en del saker ikke sikkert nok å lagre data og dokumenter i skyen. Da kan en frittstående PC som ikke er tilknyttet mediehusets nettverk, være en løsning. Også det å kunne låse av et rom er aktuelt.

Det gjelder også å systematisere dokumentasjonen. Dette kan gjøres enkelt i et regneark, eller ved å bruke databaseprogrammer.

Et viktig hjelpemiddel er å lage tidslinjer, med datoer for blant annet hendelser, personer og dokumenter. Tidslinjer brukes til å holde oversikt.

På samme måte bør det lages personoversikt, gjerne i form av hjernekart/relasjonskart, som viser forbindelser mellom personer og selskaper, hvilke roller de har til hverandre.

Finansiering

Alle graveprosjekter krever tid, ressurser og penger. I en presset medieøkonomi er det ikke alltid en redaksjon har ressurser til store prosjekter, men de fleste journalister som jobber innenfor feltet har også andre redaksjonelle oppgaver. Derfor gjelder det å planlegge tidsbruken smart.

De fleste mediekonsern har innført egne stipendordninger for undersøkende prosjekter.

[STUP](#) er Norsk Journalistlag og Mediebedriftenes studiepermisjonsordning. STUP gir inntil 100 000 kr i individuell direktestøtte eller plass på en av STUPs studieturer eller dagskurs. STUP kan også gi vikarstøtte til redaksjonen mens ansatte er borte.

[Stiftelsen Fritt Ord](#) forvalter midler til prosjekter innenfor programområdene Medier og demokrati, Informasjon og offentlig debatt, Stipend og undervisning og Kunst og kultur.

En rekke organisasjoner tilbyr forskjellige typer stipend for journalister. [Norsk Journalistlag](#) forvalter noen av disse.

Verktøy, flere av de viktigste databasene, postlister

Her følger en oversikt over databaser, registre, postlister, innsynregler og andre tips til kildearbeid. Dette kan hjelpe til å finne forbindelser mellom virksomheter, firmaer og enkeltpersoner.

Databaser som er nyttige i arbeidet

[Doffin](#) er den nasjonale kunngjøringsdatabasen for offentlige anskaffelser. Som journalist kan du bruke den til å finne ut hva kommunen planlegger

å kjøpe av varer og tjenester til en verdi av over 1,1 millioner kroner.

[Leverandør databasen](#) (fra Kommunal Rapport, krever abonnement). Her finner du informasjon om hvilke leverandører som har fakturert kommuner og fylker for hvor mye og når. 396 kommuner har levert tall for 2017. Du kan se alle innkjøp kommunen har foretatt.

[Aksjonærregisteret](#) inneholder oversikt over aksjeselskaper og deres eiere og oppdateres foreløpig hvert år. Registeret kan brukes til å finne ut om politikere, offentlig ansatte og andre har eierinteresser i selskaper, og kan gi svar på mulige rollekonflikter/habilitet osv.

I tillegg til aksjonærregisteret, kan man selv be selskapene om å gi oppdaterte lister over aksjonærer, noe som kan være en bedre kilde enn aksjonærregisteret.

KOFA. [Klagenemnda for offentlige anskaffelser](#). Her kan journalister finne oversikt over aktører som klager over brudd på regelverket for offentlige anskaffelser. Disse kan være potensielt gode kilder.

Byggesaksregistrene. De fleste kommunene har søkbare databaser på sine nettsider. Her kan du se hver enkelt eiendom/gårds- og bruksnummer og finne historikk over alle søknader om byggeløyver, tiltak, dispensasjoner osv. Alle dokumenter og korrespondanse knyttet til eiendommer kan søkes opp. Her finnes også navn på saksbehandlere og andre som har vært involvert i enkeltsaker.

Brønnøysundregistrene. Gir nøkkelinformasjon om eierforhold, årsregnskaper, styreverv osv. i private og kommunale selskaper. Alle årsregnskaper er gratis å laste ned. Fordelen med disse årsregnskapene er at det er mye nyttig informasjon i notene, informasjon som ikke alltid er med i andre regnskapsregistre (se nedenfor). Her finnes også originale stiftelsespapirer som kan være verdifullt når en sak bakover i tid undersøkes.

Andre databaser inneholder selskapsinformasjon og oversikt over roller i selskapene osv. Her kan du finne alle roller en person har i et foretak og forbindelser til andre selskaper og personer. Her finnes også oversikter over tidligere roller. Flere av disse registrene er nyttige til å skaffe seg rask oversikt over nøkkeltall, og noen, som [BizWeb](#) (krever abonnement) og [Proff](#), varsler også om det er revisorankmerkn timer i et regnskap. Dette kan gi grunnlag for å hente ut hele årsregnskap fra Brønnøysund.

[Purehelp](#) inneholder gratis opplysninger i nåtid, mens historiske opplysninger krever abonnement.

[Regnskapstall.no](#) er en annen kilde som inneholder gratis opplysninger i nåtid, mens historiske opplysninger krever abonnement.

Stortingsrepresentantenes verv og økonomiske interesser

Stortingsrepresentantene har plikt til å registrere sine verv og økonomiske interesser i et eget [register](#). Formålet er å gi en samlet informasjon om stortingsrepresentantenes verv og økonomiske interesser som har berettiget interesse for allmennheten. Her finnes opplysninger om representantenes ansettelsesforhold, eierskap, eiendom, lønn, støtte, gjeld osv.

Dommernes sidegjøremålsregister

[Registeret](#) er en oversikt over tillitsverv, investeringer og annet som en dommer har ved siden av arbeidet. Registeret skal gjøre det lettere for parter/advokater å undersøke dommerens habilitet. Registeret er hjemlet i en egen [forskrift](#).

Eiendomsregistre. Her er to sentrale databaser (krever abonnement) [Infotorg](#) og [Infoland Ambita](#).

KS' styrevervregister

[Styrevervregisteret](#) inneholder oversikt over folkevalgte, ansattes og styremedlemmers verv og økonomiske interesser. Når kommunestyre/fylkesting eller generalforsamling i kommunal bedrift har

vedtatt å slutte seg til Styrevervregisteret, innhentes automatisk opplysninger om den enkelte fra Kommuneregisteret, Enhetsregisteret og Foretaksregisteret i Brønnøysund. I tillegg kan personen selv legge inn relevant informasjon om andre roller, verv eller interesser.

Databasene gir ofte nyttig informasjon om kilder, for eksempel personer/firma som klager på et vedtak. Ved å sammenstille informasjon om personer, selskaper fra ulike databaser er det mulig å finne interessante og ofte kritikkverdige koblinger/rollekonflikter.

Statlige myndigheter (departementer, direktorater osv) og Oslo kommune har samlet alle journalførte dokumenter i [eInnsyn](#).

Kommuner, fylkeskommuner, direktorater, tilsyn, universiteter osv har egne postjournaler. Alle forvaltningens dokumenter er offentlige. Om noe skal unntas fra offentlighet, må det begrunnes med en lovhjemmel.

[Innsyn.no](#)

Dette er en tjeneste utviklet av Fædrelandsvennen for å samle inn offentlige journaler og tilrettelegge innholdet slik at det kan leses og forstås av dataprogrammer. Journalfilene har varierende kvalitet - noen er bilder og noe er tekst. Filene hentes inn både på epost, ved at dataprogrammer tråler nettsider og for noen etaters vedkommende jevnlig innsynsbegjæringer for å få ut offentlig journal. Filene struktureres i en database. Programmet holder rede på hvilke dokumenttitler som hører sammen med hvilket saksnummer, og hvilket arkiv som skal ha beskjed når noen ber om innsyn.

[Riksrevisjonen](#)

Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll av departementene og de statlige virksomhetene publiseres som Dokument 1 hver høst. Riksrevisjonens forvaltningsrevisjoner publiseres fortløpende gjennom stortingssesjonen i Dokument 3-serien. Kontrollen med forvaltningen av

statens interesser i selskaper rapporteres i et eget dokument; Dokument 3:2.

[Underlagsrapportene](#) til Riksrevisjonenes rapporter kan også være et godt kildegrunnlag i granskende journalistisk arbeid.

Kommunenes forvaltningsrevisjoner

Kommunerevisjonene gjennomfører både regnskapsrevisjon og forvaltningsrevisjon. Norsk Kommunerevisorforbunds [register](#) over forvaltningsrevisjoner kan være en nyttig kilde.

Dette kan du gjøre

Be om innsyn de siste rapportene fra kommunerevisjonen og les om hvordan de jobber og hva de har funnet. Nesten alt kommunerevisjonen finner av feil og avvik, er interessant for en journalist. Og hvis de påpeker feil knyttet til innkjøpsrutiner, er dette et rødt flagg som viser deg hvilken sektor i kommunens organisasjon du bør være spesielt oppmerksom på.

Sivilombudsmannen er oppnevnt av Stortinget for å ivareta den enkeltes rettigheter i møte med forvaltningen. Ombudet avgir en rekke [uttalelser](#) i saker som blir innklaget og undersøkt. Uttalelsene kan være en nyttig kilde når journalister vil finne sammenlignbare holdepunkter for å vurdere egne saker.

Offentlighet, innsyn og klage

Pressens offentlighetsutvalg har samlet en [oversikt](#) over hvordan du får innsyn og hvordan du kan klage. Her finner du gode tips og råd om hvordan du søker innsyn og ikke minst fremgangsmåte når du skal klage på avslag om innsyn.

Det er også mulig å kreve innsyn i all offentlig dokumentasjon om en sak, et tema, et selskap osv. uten å gå veien om offentlig postjournal.

Åpenhetsindeks for kommuner 2018

Åpenheten om møter, vedtak og saksbehandling er sentralt for å forebygge korrupsjon. Presseforbundets offentlighetsutvalg laget i 2018 en [åpenhetsindeks](#) over norske kommuner.

Indeksen viser at det er stor variasjon mellom kommunene i hvor godt de legger til rette for åpenhet og innsyn. Undersøkelsen viser at flertallet av kommunene med enkle grep kan forbedre åpenheten. Denne undersøkelsen kan være en innfallspurt for å undersøke enkeltkommuners praksis nærmere og å sammenligne kommuner med hverandre.

Annet relevant lovverk

En rekke [lover](#) er sentrale for antikorrupsjonsarbeidet. Når sentrale saksbehandlingsprosedyrer eller andre bestemmelser i disse lovene brytes, øker risikoen for at korrupsjon kan utvikle seg:

- Forvaltningsloven med regler om saksbehandling og habilitet
- Offentleglova
- Lov om offentlige anskaffelser
- Arbeidsmiljølovens bestemmelser om varsling
- Miljøinformasjonsloven
- Plan og bygningsloven
- Skadeserstatningsloven
- EØS-konkurranseloven
- Hvitvaskingsloven
- Personopplysningsloven
- Aksjeloven
- Verdipapirhandeloven
- Regnskapsloven
- Bokføringsloven
- Partiloven
- Tjenestemannsloven
- Helsepersonelloven

Andre kilder med relevans

TI Norges publikasjoner:

- [Beskytt kommunen – håndbok i antikorrupsjon](#)
- [Beskytt din virksomhet – håndbok i antikorrupsjon for norsk næringsliv](#)
- [Preventing corruption in humanitarian operations](#)

Internasjonale konvensjoner og andre lands lovgivning mot korrupsjon:

- [OECD](#)
- [Europarådet](#)
- [FN](#)
- USA: Foreign Corrupt Practises Act ([FCPA](#))
- Storbritannia: [UK Bribery Act](#)

Utgitt av:

Transparency International Norge

www.transparency.no

Adresse: Kristian Augusts gate 14, Oslo

Postboks 582, Sentrum, 0106 Oslo